

ΤΟ „ΕΡΩΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΕΤΡΑΓΩΝΟΝ”

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ κ. Π. ΜΟΙΧΟΥ, ΤΗ

Ὁ κ. Ἀργυρόπουλος, ἐνισχύσας τὸ θιασὸν του εἰς γυναικείον καλλιτεχνικὸν προσωπικὸν καὶ μετὰ τὴν κ. Μιράνταν συνεργαζομένην μετὰ τὸ συγκρότημά του, ἀρχισε εἰς τὸ θεατράκι του τῆς ὁδοῦ Ἰπποκράτους τὰς παραστάσεις τῆς ἐφετεινῆς χειμερινῆς περιόδου μετὰ ἓνα νέο ἑλληνικὸν ἔργον τοῦ κ. Δημ. Ἰωαννοπούλου.

Γνωστὸς ἤδη ἀπὸ προηγούμενές του σκηνικῆς δημιουργίας ὁ κ. Δημ. Ἰωαννοπούλος (ὁ ὁποῖός, σημειωτέον, μόλις πρό τινος ἐπανῆλθεν ἐκ Γερμανίας, ὅπου ἔλειπεν ἀπὸ ἀρκετὸν καιρὸν) εἶνε ἓνας ἀπὸ τοὺς νέους μας θεατρικοὺς συγγραφεῖς ποὺ ἔχουν ἀναμφισβήτητη θεατρικὴ φλέβα γόνιμη καὶ ἐπὶ πλέον σεμνότητά ἤθους, πνευματικὸν πολιτισμὸν καὶ μόρφωσι.

Τὸ νέο του ἔργον, χωρὶς νὰ εἶνε δέδαια ἀριστοῦργημα, ἐπεκύρωσε μὲ ὅλα ταῦτα καὶ ἐνίσχυσε τὴν ἀντίληψιν αὐτῆς ποὺ ὑπῆρχε γιὰ τὸ συγγραφέα. Ὁ “Ἔρως εἰς τὸ τετράγωνον» εἶνε μίᾳ κωμωδίᾳ, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόδοσις μᾶλλον παρά ἡ πρόθεσις τοῦ συγγραφέως διδου ἐνίστε τὸν τύπον φάρσα. Αὐτὸ δὲν θέλει νὰ πῆ οὔτε ὅτι ἔτσι κἀνεται διόλου ὁ χαρακτήρ τοῦ ἔργου ὡς κωμωδίας ἡθῶν, οὔτε ὅτι ἡ ἐρμηνεία τοῦ κυρίου ρόλου ἀπὸ τὸν Ἀργυρόπουλον παύει νὰ εἶνε —μὲ ὅλο τὸ παραπάνω τρωτὸ τῆς— μίᾳ δημιουργίᾳ πρώτου μεγέθους εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν καριέραν τοῦ ἄλλως τε μεγάλου αὐτοῦ καλλιτέκνου τῆς σκηνῆς μας. Τὸ “θέμα» τοῦ ἔργου τοῦ κ. Ἰωαννοπούλου δὲν εἶνε νέο καὶ “πρωτότυπον». Ἐν τούτοις δὲν πρέπει νὰ λησμονῆται ὅτι “ὅλα ἔχουν λεχθῆ καὶ ὅλα ἔχουν γραφῆ». Ὅτι, ὅπως δὲν ὑπάρχουν βιβλία ἠθικά καὶ βιβλία ἀνήθικα, ἀλλὰ μόνον βιβλία καλὰ καὶ βιβλία κακὰ γραμμένα, ἔτσι καὶ εἰς τὴν λογοτεχνίαν γενικῶς καὶ εἰς τὸ θέατρον ἰδιαίτερος καθ’ ἑαυτὸ, πρωτότυπα πράγματα δὲν ὑπάρχουν. Ὑπάρχει μόνον νέος τρόπος καθ’ ὃ λέγονται καλύτερα ἢ χειρότερα πράγματα, παλαιὰ, προειπωμένα καὶ μάλιστα χίλιες ἴσως φορές.

Ὁ κεντρικὸς τύπος τοῦ ἔργου —σκίτσαρισμένος ἀπὸ τὸν συγγραφέα πολὺ καλὰ καὶ ἀποδοθεὶς ἀπὸ τὸν κ. Ἀργυρόπουλον (μὲ ὅλην —εἶπαμε— τὴν κάποια ὑπερβολικότητα ποὺ ἔκανε τὴν ὑπόθεσιν φάρσα ἐνίστε) περίφημα— εἶνε ἓνας ἀπονήρευτος, τίμιος, “ζῶν ἑκατὸ χρόνια πίσω» ἀπὸ τὴν ἐποχὴν μας καὶ τὸν καταφερτζηδισμόν τῆς καθηγητῆς τῶν μαθηματικῶν 35-τάρης. Ἀσουλούπτος ἀλλὰ σοβαρὸς, ἐφυλάχθη ἕως τῶρα ἀπὸ γελοιοποιήσεις, ἀκριβῶς διότι ἡ αὐτογνωσία του τὸν ἐθωράκιζεν ἀπὸ κάθε ἔρωτα εἰς τὸν ὁποῖον θὰ μπορούσε νὰ τὸν παρασύρῃ ἢ καρδιά του,

ἢ γεμάτη τρυφεράδα καὶ ξεχειλίζουσα ἀπὸ αἰσθηματισμὸν. Ἀδιόριστος —παρὰ τὴν ἀξία του— ἐργαζόμενος εἰς ἓνα ἰδιωτικὸν σχολεῖον, ἀπ’ ὅπου φεύγει γιὰτὶ “οἱ καθηγηταὶ ἦσαν περισσότεροὶ ἀπὸ τοὺς μαθητὰς» καὶ συνεπῶς τὸ σχολεῖον ἔκλεισε. Θέλων νὰ κερδίσῃ τὰ ναῦλα του γιὰ νὰ γυρίσῃ σπὴν Ἀθήνα, ὅπου μπορεῖ νὰ θρῆ μερικὰς παραδόσεις, διότι γνωρίζει μερικὰ καλὰ σπίτια, ἔρχεται στὸ ξενοδοχεῖον κάποιας λουτροπόλεως (“δυσὸ ὥρες μετὰ τὸ αὐτοκίνητον, πέντε μετὰ τὰ πύσια» ἀπὸ τὴν ἴσολιν τοῦ σχολείου του). Κουβαλᾷ σ’ ἓναν καρτοφύλακα καὶ ὄλες τίς... ἀποσκευές του, μετὰ τὴν ἀπόφασιν νὰ δουλέψῃ στὸ μεγάλο ξενοδοχεῖον τῆς λουτροπόλεως ὡς... δεῦτερον γκαρσόνι. Ἐκεῖ ὅμως συναντᾷ ἓναν παλὸν τοῦ συμφοιτητῆ, τύπου καταφερτζῆ ἀνέκαθεν, παντρεμένον τῶρα μετὰ μίᾳ πλούσια κόρῃ ἐπιχειρηματίου (συμβάσεις κτλ.). Ὁ φίλος του αὐτὸς ἐπιδιώκει τελευταίως κάποια μεγάλη “δουλειά». Τοῦ χρειάζεται γι’ αὐτήν ἡ γνωριμία ἐνὸς ἐκεῖ παραθεριζόντος Σουηδοῦ διπλωμάτου, ἀνθρώπου ἐκτάκτως σοβαροῦ καὶ ἀπροσπελάστου, ὁ ὁποῖός ὅμως γνωρίζει καὶ συμπαθεῖ τὸν καθηγητὴν ἀπὸ τότε ποὺ παρέδιδε μαθήματα εἰς ἓνα προστατευόμενόν του. Ὁ Σουηδὸς μάλιστα ἐκτιμᾷ πολὺ τὸν καθηγητὴν (ἔχει διαγνώσει τὸν χαρακτήρα του). Κάποτε τοῦ εἶπε: “Ἀνατολίε, ἂν ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἦσαν σὸν καὶ σένα, θὰ πῆγαινε χαμένη ἡ Ἑλλάδα. Ἄν ὅμως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἦσαν καὶ σένα, θὰταν πολὺ καλύτερος ὁ κόσμος».

Ὁ φίλος τοῦ καθηγητοῦ, ἀντιλαμβανόμενος τὴν (Ἡ συνέχεια εἰς τὴν 4ην σελίδα)

(Συνέχεια ἐκ τῆς 1ης σελίδος)

γνωριμὴν αὐτὴν τοῦ τελευταίου μὲ τὸν Σουηδὸν, θέλει νὰ τὴν ἐκμεταλλεῦθῃ. Προσφέρεται νὰ δοθῆσιν τὸν Ἀνατόλιον, τὸν ὁποῖον κρατεῖ δι' ἐξόδων του καὶ ὡς ἀγνωστὸν του τάχα εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, ἀναθέτων εἰς αὐτὸν κάποιον ὄχι καὶ πολὺ καθαρὴ δουλειά, τὴν ὁποῖαν ὁ Ἀνατόλιος δέχεται μόνον διότι εἶνε εὐπιστος, ὅπως ὅλοι ὅσοι ποτὲ δὲν ἐσκέφθησαν νὰ γελᾶσουν συνάνθρωπόν τους. Πιστεύει εἰς κάποιον μυθιστόρημα, κατὰ τὸ ὁποῖον κάμνων τὸν ρόλον πού τοῦ ἀνέθεσαν, σῶζει τὴν οἰκογενειακὴ ἁρμονία τοῦ φίλου του, κινδυνεύουσαν τάχα ἀπὸ ἐπιβουλὰς τοῦ κακοῦ πενθεροῦ, μυθιστόρημα πού τοῦ διηγήθη ὁ ὑποπτος φίλος καὶ προστάτης του.

Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ὁμοῦς ὁ Ἀνατόλιος γνωρίζει τὴν ἀδελφὴν τῆς γυναίκος τοῦ φίλου του, μιὰ κοπέλλα τοῦ καλοῦ κόσμου, παιγνιδιάρα, γεμάτη κέφι γιὰ τὴ ζωὴ, ἐπιπόλαιη λίγο, ἀλλὰ εἰς τὸ βάθος ἀδιάφορη, τίμια, ἀγνή, αἰσθηματικὴ, γεμάτη καρδιά.

Ἡ Λίζα—εἶνε ἡ κοπέλλα—δασκεδάζει μὲ τὸν καθηγητῆ. Αὐτός, πού ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τρελλαίνεται μαζί της, δὲν τολμᾷ οὔτε νὰ σκεφθῇ νὰ δείξῃ ἢ νὰ ἐξομολογηθῇ τίποτε, ἕως ὅτου ἡ Λίζα (ἡ ὁποία παίζει μαζί του ἀλλὰ καὶ τὸν λυπᾶται) τὸν τρελλαίνει, τὸν προκαλεῖ, τὸν ξεγελᾷ καὶ τοῦ ἀποσπᾷ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἔρωτός του. Ἐπειτα τὸν πληροφορεῖ, ὅτι ὅλα αὐτὰ ἦταν ἕνα «ἀστεῖο».

Αὐτὰ γίνονται κάποιον βράδῳ ἐσπερίδος στὸ σπίτι τοῦ πλούσιου φίλου, ἐσπερίδος κατὰ τὴν ὁποῖαν εἶνε προσκεκλημένοι καὶ ἕνας ὑπουργός, θεῖος κάποιου νεαροῦ, σχεδὸν μνηστήρος τῆς Λίζας, καὶ ὁ περίφημος ἐπεισοδιακὸς Σουηδός (πού ἄλλως τε δὲν θάρρη). Κατὰ τὴ βραδυὰ αὐτὴ ὁ πατέρας τῆς Λίζας καὶ ὁ φίλος τοῦ καθηγητοῦ (διωρισμένου ἐν τῷ μεταξὺ ἐπιμελητοῦ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον) θὰ κλείσουν μὲ τὸν ὑπουργὸ «τῆ δουλειᾶ» διὰ τῆς ὑπογραφῆς κάποιας συμβάσεως. Ὁ ὑπουργός ὁμοῦς ρίχνεται στὴν οἰκοδέσποινα, ἀνθισταμένην ὅπως οὖν εἰς τὰς ἐπιθέσεις του, ὅταν ἐξαφνα ἐμφανίζεται ὁ Ἀνατόλιος καὶ, ἔντιμος ὅπως εἶνε, καλᾶ τὸν κόσμο προστατεύων τὴν τιμὴν τοῦ φίλου του, ὁ ὁποῖος ὁμοῦς γίνεται ἐξωφρενῶν μαζί του γιὰτὶ «προστάτευσε τὴν τιμὴν του καὶ ὄχι τὰ συμφέροντά του».

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶνε ὅτι ὁ Ἀνατόλιος φεύγει συντριμμένος εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ὅτι τὸ αἶσθημα πού τοῦ εἶχε δείξει ἡ Λίζα ἦταν «ἀστεῖο». Ἡ σκηνὴ αὐτὴ (φινάλε τῆς δευτέρας πράξεως) εἶνε περίφημη.

Τὴ νύχτα ἡ Λίζα ἀνακαλύπτει πόση ἀπέραντη εἶνε ἡ διαφορὰ τῆς ψυχῆς τοῦ καθηγητοῦ ἀπὸ τοὺς τύπους τοῦ περιβάλλοντός της. Ἀνακαλύπτει ὅτι τὸν ἀγαπᾷ πράγματι καὶ αὐτὴ. Τὴν ἄλλη μέρα, στὴ φτωχὴ καμαρούλα τοῦ καθηγητοῦ, ὑπὸ τὴν καλόκαρδη καὶ γεμάτη ἀγάπη ματιὰ τῆς γρηᾶς σπιτονοικοκυρᾶς, τῆς κυρᾶ Λένης, ὁ καθηγητῆς θὰ γνωρίσῃ τὴν εὐτυχίαν πού θὰ τοῦ φέρῃ στὸ σπίτι του ἡ Λίζα, ἡ αὐριανὴ γυναῖκα του. Ἐπάνω στὴν τρίτη πράξι καὶ στὸ ἔργο τὴν αὐλαίαν σύρει ὁ ἴδιος ὁ καθηγητῆς... γιὰ νὰ μὴ δοῦν τίς ἀφελεῖς διαχύσεις τοῦ πρώτου τοῦ ἐρωτικοῦ ραντεβουῦ μὲ τὴν μνηστήν του... οἱ θεαταὶ τῆς πλατείας. Μ' αὐτὸ τὸ ἀληθινὰ χαριτωμένο καὶ νοστι-

μῶτατο εὐρημα τοῦ συγγραφέως τελειώνει τὸ ἔργο.

Ὁ κ. Χέλμης, ὡς πεθερός, κωμικός, ὅπως πάντοτε καὶ ὁ κ. Μουσοῦρης (Σπ.) πολὺ καλὸς ὡς καταφερτζῆς, πλούσιος φίλος καὶ ὑπόπτου εἰλικρινείας προστάτης τοῦ καθηγητοῦ. Αἱ κυρίαὶ Ρούσου καὶ Βάκλα—Κολλυβᾶ (κοσμικὴ τρομερὴ κουσομπόλα κυρία νομάρχου ἢ πρώτη καὶ κυρὰ Ἐλένη, συμπαθητικώτατη, ἢ δευτέρη) περίφημες.

Ἡ κυρία Μιράντα, ὡς Λίζα, ἀπέδωσε τὸ ρόλο κατὰ τρόπον περίπου ἀμεμπτο, μὲ κέφι, ψυχὴ, ἐνθουσιασμό, μπρῖο, τόσο πού ἡ πλατεία τὴν ἐχειροκρότησε παταγωδῶς καὶ ἐπίμονα—δικαιότατα δέ.

Τέλος—ἐσχατος ἀλλὰ πρώτος—ὁ κ. Β. Ἀργυρόπουλος, ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους καλλιτέχνες τῆς σκηνῆς μας στὸ εἶδος του (καὶ τὸ πολύτροπο ταλέντο δίνει στὸ «εἶδος» αὐτὸ μιὰν ἕκτασι πολὺ μεγάλη) περίφημος ὡς καθηγητῆς. Μπορεῖ νὰ ὑπῆρξε κάπου-κάπου ὑπερβολικώτερος ἀπ' ὅ,τι θᾶπρεπε καὶ θὰ ἐπέβαλλε ὁ χαρακτήρ ὅπως τὸν ἐζωγράφισεν ὁ συγγραφεὺς, πάντως ὁμοῦς ἐσπεμίωσε μιὰ δημιουργία, ἕνα ρόλο πού εἶνε—τὸ ξαναλέμε—σίγουρα ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερους εἰς τὴν τῶσφ πλοῦσια καλλιτεχνικὴ του σταδιοδρομία.

Τὸ ἔργο, ἐπαναλαμβάνω, δὲν εἶνε ἀριστοῦργημα. Ἐχει ἐλαττώματα. Ἐχει ἀδυναμίες. Ἐχει ἀκόμη πού καὶ πού καὶ πράγματα πού θάταν καλύτερα νὰ λείπαν, διότι ἔτσι θάλείπαν μὲν μερικά στοιχεῖα μεγάλης ἐμπορικῆς ἐπιτυχίας, συγχρόνως ὁμοῦς δὲν θὰ ὑπῆρχον καὶ μερκές σκιές, κοινοτυπίες, στὸ ἔργον. Ὅσο ὁ διάλογος, ἡ δροσερότητα πολλῶν σκηνῶν, ὁ λεπτὸς αἰσθηματισμὸς ἄλλων, ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία τοῦ ἔργου ὡς κωμωδίας, τὸ σκιστάρισμα τῶν τύπων, ἡ πολιτισμένη ὅσον καὶ καυστικὴ σάτυρα τῶν ἠθικῶν «ἀδιστακτισμῶν» κάποιων κοινωνικῶν τύπων, ὅλα αὐτὰ εἶνε προσόντα ἀσυγκρίτως περισσότερα καὶ σοβαρώτερα ἀπὸ τὰ μικρὰ ἄλλως τε παραπάνω ἐλαττώματα τοῦ ἔργου καὶ ἀπὸ κάποιαν «ἀνισότητά» μεταξὺ τῶν πράξεων ἀπὸ ἀψήφews ἀρχιτεκτονικῆς σκηνικῆς. Ὁ «Ἔρως εἰς τὸ τετράγωνον» εἶνε «ἔργον» συγγραφέως μὲ ταλέντο πραγματικὸ, τέτοιο ὡστε νὰ εἶνε κανεὶς ὑπόχρεως νὰ τὸν θεωρῇ καθιερωμένην πλέον θετικὴν ἐλπίδα διὰ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον, σήμερον. Ἀνεβάσθηκε πολὺ καλὰ (τὸ ἐσκηνοθέτησεν ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς) μὲ σκηνογραφίαν μὴ ἔχουσαν μὲν τίποτε τὸ ἐξαιρετικόν, παστρικὴν ὁμοῦς καὶ ἐπιμελημένην, ὀφειλομένην εἰς τὸν κ. Βαλασσόπουλον.

Κατὰ τὴν «πρώτην» τὸ θέατρον ἦτο γεμάτο, μὰ γεμάτο ἀσφυκτικὰ ἀπὸ κόσμο, ὁ ὁποῖος ἔκαμεν εἰς τὸ ἔργον ὑποδοχὴν ἐνθουσιώδη, χωρὶς καμμίαν ὑπερβολή. Αἱ μετέπειτα παραστάσεις καὶ ἡ θαυμασιὰ ἐμπορικὴ ἐπιτυχία τῶν ἀποδεικνύουν πόσον τὸ ἔργον ἄρεσε καὶ ἀρέσει εἰς τὸ θεατρικὸν κοινόν. Ὁ κ. Ἰωαννόπουλος μὲ τὸν «Ἐρωτᾶ» του σημειώνει μιὰν ἐπιτυχίαν ἢ ὁποῖα χαροποιεῖ ὅλους τοὺς ἐνδιαφερομένους διὰ τὸ ἑλληνικὸν θέατρον. Ὅλους ἐκείνους, πού θεωροῦν προσωπικὴν τῶν καλῶν τύχην κάθε εὐκαιρίαν πρὸς ὑπογραμμισμὸν ἐπιτυχιῶν νέων συγγραφέων, ὅταν φυσικὰ εἶνε καὶ «συγγραφεῖς» καὶ «νέοι» ἐμφανίζονται δὲ ὄντως «ἔργα».

ΠΟΛ. ΜΟΣΧΟΒΙΤΗΣ